

له زانسته گانې قورئان ((سرووش)) الوحي

م / شيرزاد عبدالقادر
فيروزخوای ماسته ر له
زانسته شهرعی په کاندا

که سيک شياوه بو په يامه که ی وه کي
هه لده سييت به هه لگرتنی .

که واته بوونی که سيک به نيتردراوی
خودا به پي زانست و حکمه تی خودايه .
جا ناگادارکردنی خوا بو پيغه مبه رانی
خوی به په يامه که ی - به ريگای تايبت -
زانایان ناویان لی ناوه به (سرووش)
(الوحي) .

جا له م باسه دا هه ول دده ين ئه وه ی
گرنگ بييت له باره ی ئه م بابه ته گرنگه وه
ليی بدويين و پرونی بکه ينه وه له ريگه ی
چهند خاليکه وه :

یه که م : مانای (الوحي) له زمانی
عه ره بيیدا :

وشه ی (الوحي) به پي زانستی وشه
سازی () به چاوگ ()

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پيغه مبه رايه تی به خشش يکی
په روه ردگار، ئه م پله هه ره به رزه ش
نه به حه ز و ئاره زوو ده ست ده که وييت،
نه به خومان دوو کردن و نور هه ولدان،
خوای گه وره له زور ئايه تی قورئاندا باس
له م بنه مايه ده کات هه روه کو ده فهرمييت:

✽ . ✽

[:] .

واته : په روه ردگار خوی زاناتره په يامی
خوی له کوی داده نييت و به چ که سيکی
ده به خشيت، چونکه خوی ناگاداره چ

وهكو سروش (وحی) بۆ دایکی موسا
 ﷺ، خوی گوره ده فہرمیت:

﴿...﴾ [:] .

واته: فہرمانمان کرد بہ دایکی موسا
 ﷺ بہ ریگای بہ ہرہی رچہ لہ کی کہ
 شیر بہ کورپہ کہت (موسا) ﷺ بدہ .

۲۔ الإلهام الغريزي للحيوان:

بہ ہرہی رچہ کی بۆ ئاژہل: وهكو
 سروش بۆ میٹشہ نگ . خوی گوره
 ده فہرمیت:

﴿...﴾ [:] .

واته: پەروردگار میٹشہ نگی ئاگادار
 کردہ وہ بہ ریگای بہ ہرہی رچہ کی
 بہ وہی کہ لہ شاخہ کان جیگا بۆ خوی
 دابنیت ...

۳۔ الإشارة السريعة:

ئامازہی خیرا:

خوی گوره لہ بارہی (زکریا) ﷺ
 خہ لکی ئاگادار کردہ وہ — بہ ہیما و
 ئامازہ — کہ یادی خودا بکن لہ
 بہ یانیان و ئیواران، چونکہ موژدہی
 پیڈہ دریت خیزانہ کہی کورپکی دہ بیت بہ
 ناوی (یہ حیا) ﷺ:

ده ژمیردریت، وه فرمانہ کہیشی ()
 (وحی - یحی) ه .

وه بنہ مای مانای وشہی (الوحی) لہ
 زمانی عہرہ بیدا ده گہ ریٹہ وہ بۆ دووشت:

۱۔ (الخفاء)، واته: شاراوہیی .

۲۔ (السريعة)، واته: خیرایی .

سہ بارہت بہ بنہ مای یہ کہم کہ
 (شارہ وایی) یہ زور بہ کار هیٹراوہ لہ ناو
 عہرہ بدا، بۆ نمونہ ئہ گہر باسی کہ سیئک
 بکن بہ وہی بہ نہینی و شاراوہیی قسہی
 کرد لہ گہل بہ رامبہرہ کہی دلین: ()
 () یان () .

سہ بارہت بہ بنہ مای دووہم کہ
 (خیرایی) یہ، بہ ہمان شیوہ زور
 بہ کار هیٹراوہ بۆ نمونہ ئہ گہر باسی
 کہ سیئک بکن کہ پہلہی کرد بیت لہ ئاژہل
 سہر پیندا دلین: (وحی الذبیحة)، وه
 ئہ گہر بہ مردنیئک بلین خیراوہ پہ لہ بوو
 دلین: (موت وحی) ...

لہم پروون کردنہ وہیہ دا ئہ وہ مان بۆ
 دہر کہوت کہ بنہ مای مانای وشہی (وحی)
 ده گہ ریٹہ وہ بۆ (شاراوہیی) و (خیرایی) .
 (وحی) ش لہ پرووی مانا
 زمانہ وانی یہ کہیہ وہ ئہم خالانہی لای
 خوارہ وہ ده گریٹہ وہ:

۱۔ الإلهام الفطري للإنسان:

بہ ہرہی رچہ لہ کی مرؤف:

واته: (سروش) بریتی یه له وهی که
خوای گه وره ئاگاداری پیغه مبه رانی خوی
بکاته وه به په یامه که ی به رنگای نهی نی
شاراوه .

وه به هه مان شیوه پیناسه یان
کردوه - به پیی مانا () یکه ی -
به () که ئه مه ش له
مانای پیشوودایه ...

شیوهی دووه م: به پیی ئه وهی که
() ه و له مانای (اسم المفعول)^(۱)
به کار هیئراوه، له پیناسه که یدا ووتویانه:
() .

واته: (سروش) - به مانای سروش
کراو - بریتی یه له فه رمووده ی خوای
گه وره که دابه زیوته سه ر پیغه مبه ریک له
پیغه مبه رانی .

له پاش ئه وهی پیناسه ی (وحی) مان
کرد له (شهرعدا) حه ز ده که ین چه ند
تییینی یه ک بخه ینه به رچا و:

یه که م: دابه زینی (وحی) گشتی یه
ئه مه ش مانای ئه وه یه که هه ر شتیک
دابه زینریتته سه ر پیغه مبه ران ئه وا به
(وحی) ده ژمیردریت، بو نمونه:
(قورئان) به (وحی) ده ژمیردریت، وه

(۱) به کار هیئانی چا و وگ له مانای (اسم المفعول) شتیک
باوه له پیزمانی عه ره بیدا، بو نمونه (کتاب) به کار دین
به مانای (مکتوب)، وه () به مانای (موهوب)

. [:] .

٤- تزیین الشیطان الشر فی النفس:

پازاندنه وهی شه ی تان بو کاری خراپه
له ده روون:
خوای گه وره ده فه رمیت:

. [:] .

واته: هه ر وه کو چو ئه ی پیغه مبه ری
خوار (ﷺ) دوژمنان بو تو داناوه، به
هه مان شیوه ش بو هه موو پیغه مبه ریک
دوژمنان داناوه له جنی و مرؤف، ئه و
دوژمنانه ی ش هه ندیکیان بو هه ندیک
تریان هه له و بی باوه ری یه که ی خو یان
ده رازیننه وه ...

دووهم: مانای (وحی) له زاراوه ی
شهرعدا:

زانایانی زانستی قورئان - ره حمه تی
خوایان لی بیت - به دوو شیوه مانای
(وحی) یان لیکدا وه ته وه:

شیوه ی یه که م: به پیی ئه وه ی
که چا وگه () ه له پیناسه که یدا
ووتویانه: ()
. ()

فهرمانی خوئی دهگهینی به پیغه مبه رانی،
وه باسی دهکات که (سی) ریگان:

۱ - (وحیاً) واته: خوای گه وره
فهرمانی خوئی بکاته دلئی پیغه مبه رکه کی
به بی ناردنی فریشته یه که له فریشته کان،
پیغه مبه رکه کیش له دواى ئاگادار
کردنه وه که گومانی له وه دا نابیئت که
ئهمه ی له دلدا جیگیر بووه له لای
په روه ردگار وه یه ئهم ریگایه ی یه که مه
به دو شیواز خوئی ده نوییئت:

شیوازی یه که: الإلهام والقذف فی
القلب، واته: به هره خستنه ناو دلئی
پیغه مبه رکه به فهرمانی خوای گه وره.
شیوازی ده وه: (الرؤیا فی المنام)،
واته: خه و بینین،

چونکه خه وی پیغه مبه ران راسته، هر
له بهر ئهمه یشه (ابراهیم عليه السلام) په له ی کرد
له وه ی که (ایسماعیل) ی کوری (عليه السلام)
سه ریبری له کاتی کدا له خه ودا بینى
سه ری ده بری، وه ئهم خه وه یشی
به (سروش) و فهرمانی کی خوایی دانا، وه
سه ره تایی (وحی) بو پیغه مبه ر (محمد
عليه السلام) بریتی بو له خه و بینینی راست،
هه روه کو له فهرمووده که ی (عائیشه)
(خوای لی پازی بیئت) بو مان پروون
ده بیته وه که ده فهرمیئت:

(فهرمووده ی) پیغه مبه ران به هه مان
شیوه به (وحی) ده ژمی رد ریئت .

دوو وه م: هه ره ده قیک له قورئان
وسوننه تدا هات بیئت که خوای گه وره
(وحی) کرد بیئت بو به نده یه که له
به نده چا که کانی که پیغه مبه ر نه بو بیئت،
ئهمه به ئاگادار کردنه وه ی پیغه مبه رایه تی
ناژمی رد ریئت، چونکه (وحی) به هه ردو
پیئاسه که ی که باس مان کرد
جیا که ره وه یه له نیوان پیغه مبه ران و
مروقی تر، بو نمونه خوای گه وره دایکی
(موسا) ی (عليه السلام) ئاگادار کرده وه به وه ی
که شیر به (موسا) (عليه السلام) بدات، وه
ئه گه ر ترسی لی هه بوئه و با فری بی بداته
ناو ده ریاکه وه .. گومانی تییدا نی یه که
ئهم ئاگادار کردنه وه یه به ریگای به هره
(الهام) بووه، وه ئهو ئاگاداریه هی
پیغه مبه رایه تی نه بووه ...

**سی یه م: چوئییتی (وحی) خوای گه وره
بو پیغه مبه رانی:**

خوای گه وره ده فهرمیئت:

[:] .

ئهم ئایه ته پیروزه ئهو ریگایانه مان بو
پروون ده کاته وه که په روه ردگار سروش و

)

(ﷺ)

((^(۱)

واته: سه‌ره‌تای سروشی خوای گه‌وره
 بۆ محمد (ﷺ) بریتی بوو له بینینی
 خه‌وی راست، وه پیغه‌مبهر (ﷺ) هیچ
 خه‌ویکی نه‌ده‌بینی یه‌کسه‌ر راسته‌وخۆ
 ده‌هاته دی و ده‌رده‌که‌وت وه‌کو
 به‌ره‌به‌یان ...

۲ - (أومن وراء حجاب) واته: له‌پشت
 په‌رده‌وه، که خوای گه‌وره قسه له‌گه‌ل
 پیغه‌مبه‌رانی ده‌کات له‌پشت په‌رده‌ی
 نووری خۆیه‌وه به‌ شیوازیکی راسته‌وخۆ
 به‌بی ناردنی فریشته‌یه‌ک له‌ فریشته‌کانی،
 به‌م ریگایه‌ خوای گه‌وره قسه‌ی له‌گه‌ل
 (موسی ﷺ) کرد له‌ کیوی (طور)
 هه‌روه‌کو ده‌فه‌رمییت:

﴿ [:] ﴾^(۱)

()

() : (ﷺ)

() : (ﷺ) - - - .
 (۳) ئەم ئایه‌ته‌ پیرۆزه‌ به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌رچه‌ند شتیك،
 له‌وانه :

یه‌که‌م: خوای‌گه‌وره () ده‌کات، واته: بانگ کردن
 به‌ده‌نگه‌وه، که‌ئەم جوّره‌ قسه‌کردنه‌ شیاوه‌ به‌خۆی،
 ناشوبه‌ییت به‌هیچ له‌به‌نده‌کانی.

واته: ئەه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ)
 هه‌والی (موسی) ت (ﷺ) پیگه‌یشتووه
 کاتیك که‌په‌روه‌ردگار بانگی لی کرد
 له‌دۆلی به‌ریز که (طوی) یه، وه‌ فه‌رمانی
 پی کرد به‌وه‌ی بچیت بۆ لای
 (فرعون)..... وه‌ هه‌ر به‌م ریگایه‌یش
 په‌روه‌ردگار قسه‌ی له‌گه‌ل (محمد) (ﷺ)
 کرد له‌شه‌وی () که
 تییدا فه‌رمانی پی کرد به‌ نوێژ کردن ...

۳ - (أویرسل رسولاً فیوحي باذنہ ما
 یشاء) واته: ریگای سی‌یه‌م بۆ (سروش)
 ئەوه‌یه که خوای گه‌وره نی‌ردراوی خۆی
 ده‌نی‌ردریت له‌ فریشته‌کان بۆ پیغه‌مبه‌ریک
 له‌ پیغه‌مبه‌رانی، ئەو فریشته‌یه‌یش
 فه‌رمان و فه‌رمووده‌ی خوای گه‌وره
 ده‌گه‌یه‌نی‌ت به‌ پیغه‌مبه‌ره‌که‌ به‌ گوێره‌ی
 ئەوه‌ی خوای گه‌وره ویستی لی بی‌ت، نه‌ک
 به‌ویستی خۆی ..

ئەوه‌ی شایه‌نی باس بی‌ت زۆربه‌ی کات
 خوای گه‌وره (جبریل)ی کردووه به
 نی‌ردراوی خۆی بۆ لای پیغه‌مبه‌رانی ...

پاش باسکردنمان بۆ هه‌ر (سی)
 ریگه‌کانی (وحي) ده‌مانه‌ویت تی بگه‌ین
 له‌وه‌ی که (قورئان)ی پیرۆز دابه‌زینراوه
 له‌ لایه‌ن خوای په‌روه‌ردگار وه‌ ته‌نها به

دووهم: دروست نی یه به‌هیچ خاک وشوینیک بوتریت
 پیرۆز و (مقدس) تاوه‌کو به‌لگه‌ی قورئان و فه‌رمووده‌ی
 سه‌حیحی له‌سه‌ر نه‌بی‌ت.

وه خوای گه وره له قورئاندا باسیکی وای (جبریل) (علیه السلام) دهکات که ئه وه مان بۆ دهرده که ویت که ئه م فریشته یه له وپه ری زانیاری و هیژدایه، وه پله ی به رزه لای خوای گه وره و هله ده ستیت به کاره که ی به پیی ئه وه ی خوای گه وره فه رمانی پیی کردییت .

که واته خوای گه وره پیرۆزترین فریشته ی خۆی هه لبارد بۆ دابه زینی پیرۆزترین کتیبس خۆی بۆ سه ر پیرۆزترین پیغه مبه ر (ﷺ) .

وه گه یاندنی ئه م قورئانه به (محمد) (ﷺ) له لایه ن (جبریل) ه وه (علیه السلام) چۆنیتیکه ی دهرده که ویت له م فه رمووده یه دا:

()
: (ﷺ)

!

((: (ﷺ))

((^(۱) .
واته: دایکی ئیمانداران (عائیشه) (خوای لی پازی بییت) باس دهکات که (حاریسی کوری هیشام) (ﷺ) پرسپاری کرد له پیغه مبه ری خوا (ﷺ) وپیی

()

. ((ﷺ)

رئگای (سییه م)، وه هیچ له (قورئان) به رئگای (یه که م) و (دوه م) دانه به زیووه، وه ئه و فریشته یه ی که (قورئان) ی دابه زانده خواره وه بۆ سه ر (محمد) (ﷺ) (جبریل علیه السلام) بوو .

ئایا (جبریل علیه السلام) چۆن قورئان ی دابه زاندوووه ؟

چواره م: چۆنیتی دابه زینی قورئان له (جبریل) ه وه (علیه السلام) بۆ سه ر محمد (ﷺ) (۴):

خوای گه وره ده فه رمییت:

[:] .

خوای گه وره له م ئایه تانه دا باسی ئه وه دهکات که (قورئان) دابه زینراویکه له لایه ن خۆیه وه که په روه ردگاری هه موو جیهانه، وه باسی ئه وه یش دهکات که ئه وه ی ئه و (قورئان) ه ی دابه زاندوووه بۆ سه ر (محمد) (ﷺ) (جبریل) ه (علیه السلام) که خوای گه وره ناوی ده بات به () .

() دابه زینی قورئان، واته: له ئاسمانه وه بۆ سه ر (محمد) (ﷺ) ده بیته به لگه یه کی زۆر به هیژ له سه ر ئه وه ی که خوای گه وره له سه رووی ئاسمانه کانه به شیوازیک که شیاهه به خۆی .

فهرموو: چۆن (جبریل) (علیه السلام) (وحی) ات بۆدینیت؟ پیغه مبهری خوایش (ﷺ) له وه لامدا ئه وهی پوون کرده وه که (جبریل) (علیه السلام) کاتیک (وحی) خوای پی دهگه یه نیت (به یه کیک له م دوورپیگایه):

رئگای یه که م:

))

((

واته: جاری واهیه که (جبریل) (علیه السلام) (وحی) م بۆ دیننی دهنگیکی به هیزی لیوه دیت وه کو دهنگ دانه وهی زهنگ، که ئه م حاله ته ش قورستره له سه رم، پاشان لیم جیا ده بیته وه له کاتیکدا که ئه و فه رمانه خوایی یه که هیناویتی له به رم کردووه ولیی تی گه یشتووم.

که و ابو له م ریگایه دا (جبریل) (علیه السلام) له سه ر شیوازی (فریشه) یی خویه تی .

رئگای دووه م:

(

واته: جاری وایش هیه (جبریل) (علیه السلام) دیت بۆلام له سه ر شیوه ی پیاویک پاشان قسه م له گه ل ده کات و فه رمانی خوام پی راده گه یه نی ومنیش به ته وای قسه کانی تیده گه م و له به ری ده که م . جا له به ر ئه وه ی له ریگای (دووه م) دا (جبریل) (علیه

خوینه ری ئازیز: به م شیوه یه هاتینه کۆتایی بابه ته که مان .

وصلی الله وسلم علی نبینا محمد

وعلی آله وصحبه أجمعین .

سه رچاوه کان

: () .

:

(- -) .

()

:

.. ()

(-) : (-) .

: (-) .